ISSN 2010-6246

ILM SARCHASHMALARI

ILMIY-NAZARIY, METODIK JURNAL

Science Top Sources

Scientific-theoretical, methodical journal

2025.5/1

www.ilmsarchashmalari.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ABU RAYHON BERUNIY NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

5/1-son (may 2025)

Ilmiy-nazariy, metodik jurnal
2001-yildan nashr qilina boshlagan

Urganch – 2025

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, mashinasozlik terminologiyasining evolutsiyasi lingvistik tuzilish va kontekstual foydalanish o‘rtasidagi murakkab munosabatni aks ettiradi va uning texnologik muhitdagi adaptiv tabiatini ta’kidlaydi. Ushbu moslashuvchanlik nafaqat terminologik leksika tomonidan belgilanadi, balki professional sharoitlarda paydo bo‘ladigan innovatsion amaliyot va aloqa dinamikasi chuqur ta’sir qiladi. Scate loyihasi natijalari dalolat sifatida, kompyuter-quvvat tarjima tizimlarida yaxshilash fuzzy taalluqli va integratsiya tarjima xotiralar domen-maxsus til yaxshiroq tushunish yengillashtirish mumkin. Bundan tashqari, axborot texnologiyalari va tashkiliy tuzilmalarning o‘zaro ta’sirini o‘rganish til jamoalarining aloqa amaliyotini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlab, ekologik o‘zgarishlarga javob beradigan terminologiyaning o‘zini o‘zi tashkil etuvchi evolutsiyasiga ishora qiladi. Oxir-oqibat, ushbu omillarni tan olish bizning mashinasozlik terminologiyasini tushunishimizni va uning tez rivojlanayotgan texnologik landshaftdagi chuqur ta’sirini boyitadi.

Mashinasozlik terminologiyasining moslashuvchan tabiatiga til tuzilishi va kontekstual foydalanish o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik sezilarli darajada ta’sir qiladi, bu til va maxsus bilimlar o‘rtasidagi dinamik munosabatni ochib beradi. Morfologik o‘zgarishlar va sintaktik naqshlar kabi lingvistik tuzilmalar atamalarni muayyan texnik talablarga mos ravishda o‘zgartirish mumkin bo‘lgan asosni ta’minlaydi. Masalan, prefikslar yoki qo‘shimchalar qo‘shilishi muhandislik sharoitida aniqlik uchun zarur bo‘lgan nozik ma’nolarni yaratishi mumkin. Shu bilan birga, kontekstli foydalanish ushbu atamalarning amalda qanday ishlatilishini shakllantiradi, bu texnologiya va sanoat amaliyotidagi o‘zgarishlarni aks ettiradi. Ushbu o‘zaro bog‘liqlik terminologiyaning rivojlanishiga imkon beradi, mashinasozlikda paydo bo‘layotgan tushunchalar va yangiliklarni qamrab olishga moslashadi. Binobarin, ushbu sohadagi muvaffaqiyatli muloqot nafaqat statik lug‘atga, balki kontekst ushbu atamalarning talqini va qo‘llanilishini qanday xabardor qilishini tushunishga ham bog‘liq. Shunday qilib, ushbu o‘zaro ta’sirni tan olish amaliyotchilar uchun ham, olimlar uchun ham ixtisoslashgan tilning amaliy va nazariy asoslarini rivojlantirishda juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Zhu G., Teo C.L., Scardamalia, et all. (2020). Emotional and cognitive affordances of collaborative learning environments. The Interdisciplinarity of the Learning Sciences, 14th International Conference of the Learning Sciences (ICLS) 2020, Volume 1 (pp. 382–389). https://doi.org/10.22318/icls2020.382

(2). Hoekstra, M.J. (2018). Stedebouwkundig(e) ontwerpen in woorden: Honderd jaar stedebouwkundige begrippen. A+BE. Architecture and the Built Environment, 8(15), p. 1–472. https://doi.org/10.7480/abe.2018.15.2401

(3). Vandeghinste, V. Vanallemeersch, and et all. (2019). Improving the translation environment for professional translators. Informatics, 6(2), 24. https://doi.org/10.3390/informatics6020024

(4). Holten, R., Rosenkranz, C. (2010). The emergence of information systems: A communication-based theory. Proceedings of the SIGPrag Workshop. 2010, Volume 3 (pp. 171–180). https://aisel.aisnet.org/sprouts_all/414

(5). Ricci, C L. (2023). A study on the attitude, opinion, and usage of generative AI tools in sales & marketing: Evidence from technology companies. CORE. Issue 4 (pp. 103–112). https://core.ac.uk/download/621578866.pdf

(6). Taha, K., and et all. (2024). A comprehensive survey of text classification techniques and their research applications: Observational and experimental insights. arXiv. Volume 6 (pp. 78–91) https://arxiv.org/abs/2401.12982

(7). Ramos, M. (2020). Knowledge organization and terminology: Application to Cork. Universidade NOVA de Lisboa. https://novaresearch.unl.pt/en/publications/knowledge-organisation-and-terminology-application-to-cork

Maxammadjonova Mushtariybonu Jamoliddin qizi (Andijon davlat universiteti magistranti; e-mail: mushtariybonu.jaloliddinova@mail.ru)

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA “MOTAM” SEMANTIK MAYDONINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. *Tilga yaxlit bir makrosistema sifatida qarash va til birliklarini turli mazmuniy guruhlarga ajratib, bu guruhlardagi lisoniy birliklarning umumiy va xususiy jihatlarini tahlil qilish lingvistik maydon nazariyasiga xos yondashuvdir. Ushbu maqolada lingvistik maydon nazariyasi asosida ingliz va o‘zbek tillarida “motam” semantik maydonining lingvistik, lingvokulturologik xususiyatlari tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *semantik maydon, lingvokulturologiya, ma’no strukturasi, madaniyat, konsept, sema.*

Махаммаджонова Муштарийбону Джамолиддин кизи (аспирантка Андижанского государственного университета)

ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ «ТРАУР» В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Аннотация. *Рассмотрение языка как целостной макросистемы, разделение языковых единиц на различные смысловые группы и анализ общих и специфических особенностей языковых единиц в*

этих группах представляет собой подход, типичный для теории языкового поля. В данной статье анализируются лингвокультурологические характеристики семантического поля «траур».

Ключевые слова: *семантическое поле, лингвокультурология, структура значения, культура, концепт, сема.*

Makhammadjonova Mushtariybonu Jamoliddin qizi (graduate student of Andijan State University)

THE SPECIFIC FEATURES OF THE SEMANTIC FIELD OF "MOURNING" IN ENGLISH AND UZBEK

Annotation*. Viewing language as a single system and dividing language units into different content components, analyzing their general and specific features in accordance with the theory of the language field. The article analyzes the triangular semantic field of "mourning" from a linguistic and linguocultural perspective.*

Keywords: *semantic field, linguoculturalism, meaning structure, culture, concept, sema.*

Kirish (Introduction). Tilshunoslikda olib borilayotgan tadqiqotlarda o'rganilayotgan obyektga nisbatan tizimli yondashuv tilga yaxlit bir makrosistema sifarida qarash va til birliklarini turli mazmuniy guruhlarga ajratib, bu guruhlardagi lisoniy birliklarning umumiy va xususiy jihatlarini tahlil qilishga imkon yaratadi. Lingvistik maydon nazariyasi shu yondashuv asosida til birliklarini tahlil etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Til haqidagi fanda maydon bilan bog'liq tushunchalar, dastlab, Vilgelm fon Gumboldt izlanishlarida namoyon bo'ldi. Bunda Gumboldtning "tilning ichki formasi" haqidagi qarashlari muhim ahamiyat kasb etdi. V. fon Gumboldtning "Til ichki formasi" haqidagi asarida shunday yozadi: "Tilning har bir tolasi boshqa tolalar bilan chambarchas holda bog'lanib ketgan matoga qiyoslash mumkin. Inson muomala munosabatiga kirar ekan, mana shu ulkan matoning bir qismidangina foydalanadi, xolos. U o'zi foydalanayotgan bo'lakning boshqa bo'laklar bilan munazam aloqadorlikda ekanligi nutq jarayoning o'zidayoq sezilib turadi".

A.Sobirovning fikricha, o'zbek tilshunosligiga maydon nazariyasining kirib kelishi til birliklariga nisbatan sistem-struktur metodlarning qo'llanila boshlashi bilan bog'liq. Bu borada amalga oshirilgan ilmiy-tadqiqot ishlari ichida A.Nurmonov, H.Ne'matov, R.Rasulov, I.Qo'chqortoyev, E.Begmatov, T.Mirzaqulov, Sh.Iskandarova, O.Bozorov, R.Safarova, B.Qilichev, M.Narziyeva, F.Safarov, H.Hojiyevalarning ilmiy kuzatishlari va olingan xulosalar o'zbek tili leksikasini maydon nazariyasi asosida o'rganishda muhim ahamiyatga ega. Jumladan, Sh.Iskandarova shaxs mikromaydoni misolida o'zbek tili leksikasini semantik maydon sifatida o'rganish muammolarini ko'tarib chiqdi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research methodology). Til milliy mentalitetning spesifik qirralarini o'zida namoyon etadi. Boshqa tomondan, millat madaniyati tilda aks etadi. Til birliklarining millat madaniyati, dunyoqarashi voqelanishidagi ishtiroki hamda milliy madaniyatning tilda aks etgan o'ziga xos milliy til xususiyatlarini aniqlash lingvokulturologik tahlilning ko'rinishlaridan biridir.

Millat tafakkurida aniq bir semantik maydon haqida xulosa chiqarish uchun ma'lum bir konseptning ichki tuzilishi tahlil qilish zarur. Quyida ingliz va o'zbek tillarida "motam" semantik maydonini tahlil qilish orqali shu xalqlar milliy madaniyati xususiyatlarini o'rganamiz.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Motam – yaqin kishining o'limi tufayli yuzaga keladigan qayg'uli holat. Motam semasini ifodalovchi birliklarning markazida o'lim leksemasi turadi. Inson tug'ilishi kabi o'limi ham muhim ahamiyatga ega voqelikdir. Chunki inson o'limi uning bu dunyoni tark etishini, boshqa olamga o'tishini anglatadi va bu marosim bilan bog'liq qator marosimlar mavjud. Motam tarkibiga nafaqat marhumni dafn etish, bilan bog'liq, balki motam va u dunyo bilan bog'liq tasavvur va urf-odatlar, turli-tuman tabular, ehson va qurbonliklar, marosim va yig'inlar, aza marosimlari va liboslari kiradi.

Motam semasi marhumning xotirasini yod etib o'tkaziladigan marosimlarni ham ifodalaydi. Motam marosimlari barcha xalqlarda mavjud. U butun dunyodagi turli madaniyatning muhim belgisidir. Motam marosimlarining lingvokulturologik tadqiqini amalga oshirish jamiyat tarixi va taraqqiyotini ifodalashga, ularning qadriyat tizimini o'rganishga yordam beradi.

"O'zbek tilining izohli lug'ati"da "motam" so'zi lug'aviy ma'nosi quyidagicha izohlangan: "Motam – 1. Yaqin yoki mo'tabar kishining o'limi tufayli yuzaga kelgan qayg'uli holat; azadorlik va shu munosabat bilan bog'liq bo'lgan ma'raka, ta'ziya, rasm-rusmlar (qora kiyish, bayram qilmaslik va shu kabilar). 2. Qattiq tashvish, qayg'u-alamli holat.

Akasining dardi bilan to'lgan qalbi uchun, yaqindagina o'lgan onasining motami o'z keskinligini bir daraja yo'qotgan edi (Oybek. "Tanlangan asarlar"). Muzaffar zotlarga motam nojoiz, Ularning haqqqidir faqat iftixor (A.Oripov). Hamza o'ldirilgan Shohimardonda motam edi (N.Safarov. "Olovli izlar") [3].

Ingliz tilida "mourning" (motam) so'zi quyidagi ma'no strukturasiga ega:

1. The action of feeling or expressing sorrow for the death of a person (kishining o‘limi tufayli qayg‘uni his qilish yoki izhor qilish harakati);

2. Sorrow or grief for a deceased person (o‘lgan odam uchun qayg‘u) [4].

Ko‘rinadiki, o‘zbek va ingliz tillarida motam (mourning) so‘zining ma’nosi bir-biriga juda yaqin.

Motam marosimlari insonlarning ilmiy, diniy tasavvurlari hamda ijtimoiy-iqtisodiy tuzumi, yashash sharoiti va boshqa omillarga bog‘liq tarzda turlicha o‘tkaziladi. Inson tug‘ilishi kabi o‘limi ham muhim ahamiyatga ega voqelikdir. Chunki inson o‘limi uning bu dunyoni tark etishini, boshqa olamga o‘tishini anglatadi va bu marosim bilan bog‘liq qator marosimlar mavjud. Motam tarkibiga nafaqat marhumni dafn etish bilan bog‘liq, balki motam va u dunyo bilan bog‘liq tasavvur va urf-odatlar, turli-tuman tabular, ehson va qurbonliklar, marosim va yig‘inlar, aza marosimlari va liboslari kiradi. O‘zbek tili madaniyatida motam bilan bog‘liq quyidagi marosimlar mavjud: aza ochish marosimi, mayitni yuvish marosimi, janoza marosimi, dafn marosimi, uch, ma’raka, qirq, ellik ikki, yil, qa’da marosimlari.

Motam bilan bog‘liq marosimlar ichida dafn marosimi muhim o‘rin tutadi. Dafn – o‘lgan kishi (mayit)ni ko‘mish, qabrga qo‘yish marosimi.

Biror kishi vafot etganida, uni yuvib-tarab, oq matoga o‘rab (bu kafan deyiladi) dafn qilinadi. Dafn marosimi, odatda, qabristonda erkaklar ishtirokida o‘tkaziladi. O‘lgan kishining oila a’zolari (ota, aka, uka), yaqin qarindoshlari, do‘st-birodarlari, yurtdoshlari qabrga qo‘yadilar.

Odil buvani Sobir o‘z qo‘li bilan dafn etdi (R.Fayziy. ”Cho‘lga bahor keldi”).

Dafn marosimi tushdan keyin tugab, odamlar tartibsiz ravishda tarqala boshladilar (P.Tursun. “O‘qituvchi”).

Marhumni dafn qilishdan avval Islom dinida janoza namozi o‘qiladi. Janoza dafn marosimidan oldingi kichik motam marosimi hisoblanadi.

Dafn marosimida marhumning oila a’zolari dafn marosimining vaqtini qarindoshlari va do‘stlariga aytib, o‘lim haqida xabar beradilar. Cherkovda ruhoniy nutq so‘zlaydi va marhumning yaqinlari marhumning hayoti va marhum ularning hayotiga qanday ta’sir qilgani haqida yaxshi so‘zlar bilan suhbatlashadilar.

Ingliz xalqida esa dafn qilish marosimi ikki xil amalga oshiriladi: bury (ko‘mish) yoki cremate (murdani kuydirish). Marhumning jasadi (dead body) tobut (coffin)ga solinadi va qabr (bury)ga dafn etiladi. Odatda, dafn marosimida tobutni olib keluvchi, marosimni rasmiylashtiruvchi yordamchi – pallbearer tayin etiladi. Marhum jasadi yerga ko‘milganda tobut ustiga tuproq tashlash odat tusiga kirgan va bu ish, asosan, funeral director (dafn marosimi direktori) tomonidan amalga oshiriladi, ammo oila a’zolari ham bu ishni amalga oshirishi mumkin. Shundan so‘ng marhumning yaqinlari tobut ustiga gullar yoki shaxsiy buyumlarini qo‘yadilar. Oq liliya eng mashhur an’anaviy dafn marosimi guli hisoblanadi. Bu gul begunohlik, poklik va hamdardlik ramzidir. Agar marhumning oila a’zolari marhum jasadini kuydirishni tanlasa, marhumning xoki ko‘zacha (urn)ga solinadi va urn-burying marosimi o‘tkaziladi.

O‘zbek xalqida dafn marosimida tobut o‘lgan kishining oila a’zolari, yaqin qarindoshlari, mahalladoshlari tomonidan qo‘lda ko‘tarilib, qabristonga yayov olib boriladi. Odamlar tobutni qo‘lma-qo‘l, navbatma-navbat ko‘tarib qabrga olib boradilar. Inglizlarda bu ishni hearse (dafn mashinasi) bajaradi. O‘tkinchi mashinalar dafn mashinasini ko‘rganda, to‘xtab, hurmat ko‘rsatadi.

Marhum dafn qilingandan keyin uch kungacha janoza o‘qilgan uyda ta’ziya bo‘ladi. Marhum haqiga duo-fotiha qilinadi. Marhumning yaqinlari azador, ta’ziyador, motamdor, ta’ziya marosimi o‘tkazilayotgan (mayit chiqqan) uy ta’ziyaxona, motamxona, marhumni dafn qilishda qatnashganlar ta’ziyachi deb ataladi. Dafn marosimlari o‘tkazilgandan so‘ng ham yil davomida marhumga bag‘ishlab turli marosimlar o‘tkazilishi odat tusini olgan. Marosimlarga quyidagi leksemalar misol bo‘ladi: uch, yetti, yigirma, qirq, payshanbalik, yakshanbalik kabilardir.

Ingliz tilida ta’ziya, hamdardlik bildirish ma’nosini “condolence” so‘zi ifodalaydi. Biroq ingliz xalqida bu so‘z bilan aloqador marosim yo‘q. Dafn marosimidan so‘ng wake (uyg‘onish) marosimi o‘tkaziladi. Bu o‘lgan odamni xotirlab o‘tkaziladigan kichik majlis. Bu marosim, odatda, marhumning uyida o‘tkaziladi. Marosimga oziq-ovqat va ichimliklar hamda marhumning yaqinlari bian fotosuratlari olib kelinadi. Odamlar eski voqealarni aytib, qiyin paytda birlashadilar, o‘tmishni eslaydilar. Marhumning yaqinlari mourner (azador) deyiladi.

Xalqimizning motam marosimlarida ayollar ko‘k, yashil, oq, ba’zan, qora matolardan tikilgan kiyimlar kiyib, o‘z azadorliklarini bildiradi. Bunda aza kiyimlarining rangi orqali o‘lim, motam, qayg‘u-musibat yuz berganligi ifoda etiladi.

Rang-tus ifodalovchi “qora” so‘zining asl ma’nosida rang-tus turadi. Qora tushunchasi bugungi kunda yer yuzining ko‘p joylarida motamni anglatadi. O‘rta Osiyo xalqlarida, shu jumladan, o‘zbek xalqida

ham (ayrim viloyatlarni hisobga olmaganda) aza-motamda qora (qoraga yaqin ko‘k, jigarrang...) libos kiyilishi tarixdan ma’lum.

Qora so‘zidagi “yomonlik”, “kulfat”, “ko‘ngilsizlik” semalari xalq orasida qo‘llaniladigan “qora kun”, “qora kuch”, “ichi qora”, “qora kiymoq” kabi birliklarda ham mavjud. Qora so‘zining motam ma’nosini ifodalashi ham ushbu so‘z ma’no ko‘lamining vaqt o‘tgan sayin kengayib borib, hozirda qora so‘zining konotativ semantikasini qamrab olganligini aytish mumkin. Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar” romani nihoyasida (epilogda) bosh qahramonlardan biri Otabekning keyingi taqdiri haqida xabar bergan yozuvchi Yusufbek xojining Qanoatshohdan xat olganligi, xatda Otabekning rus bosqinchilari bilan bo‘lgan muxorabada shahid bo‘lganligini qayd etar ekan, romanni bunday yakunlaydi: “Shundan keyin Yusufbek xoji buni elga oshkor qilib osh berdi. O‘zbek oyim qora kiyib, aza ochdi” [2].

Ayrim hududlarda esa (masalan, vodiy hududlarida) ayollarning ko‘k matodan tikilgan ko‘ylak-lozim kiyishlari, shu rangda ro‘mol o‘rashlari urf bo‘lgan. Odil Yoqubovning “Adolat manzili” romanidan olingan quyidagi parchada “ko‘k kiymoq” metaforik birikmasidagi “ko‘k” rang motam ma’nosini ifolashga xizmat qiladi: “Bibisora egniga ko‘k kiyib, bir yil aza tutdi, keyin bir yildayoq qarib, munkayib qolgan qaynona, qaynotasi bilan rozi-rizolashib, xo‘jalik markaziga ko‘chib o‘tdi” [1].

Surxondaryo hududida ham ko‘k rang motam libosini anglatadi. Nikoh to‘ylarida kelin tushirgan qaynona tilidan kelinga qarab aytiladigan “Kelin salom”da ko‘k leksemasining bir o‘rinda “osmon” ma’nosidagi shakldoshi va boshqa o‘rinda “aza” ma’nosidagi konnotativ semasi yuzaga chiqqan: “Sen yashaydigan o‘tov – qora, osmon – ko‘k, dala-dasht –yashil, qozon-o‘chog‘ing – qora, soching – qora, ular ichida alohida ko‘zga tashlanib yurishing uchun qizil ko‘ylak kiydirdim, iloyo, sen ko‘k ko‘ylak kiyma, qoraga botma, qizamiqqa chalinma, yuzing ko‘ylagingdek qizil bo‘lib yursin”.

Oq rangi ayrim hududlarda motamni bildirsa, ayrim hududlarda azadorlar ta’ziya muddati tugagach, qora kiyimni oq kiyim bilan almashtirib, motam libosini tashlaydilar. “Oq kiydi” lingvokulturemasi ham aynan azadorlikni tugatishni bildiradi. O‘tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romanida esa oq kiyim kiyish aza ochishni bildirgan: “...Bir kuni ertalab uyimizga ancha odam yig‘ildi. Olacha to‘n kiygan kishilar, oppoq ko‘ylak kiyib, boshiga oq ro‘mol o‘ragan xotinlar... Hamma uvvos soldi. Dadam boshimni ko‘ksiga bosgancha xo‘rsinib-xo‘rsinib yig‘ladi”.

Ingliz xalqida ham motam libosi mavjud. Mourners (azadorlar) qora rangli liboslar kiyadilar.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Demak, ikkala xalq tilida “motam” konsepti kishi vafotidan keyingi qayg‘u va shu munosabat bilan tashkil qilinadigan marosim semasini ifodalaydi. O‘zbek va ingliz tillarida motam marosimlari xususiyatlari har ikkala xalqda marhumga nisbatan hurmat, marhumning yaqinlariga nisbatan xayrixohlik, hamdardlik ko‘rsatilishini anglatadi va bu tillardagi lingvistik birliklar orqali ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). Yoqubov Odil. Tanlangan asarlar. To‘rt jildli, 1-jild. Adolat manzili, roman, Toshkent, “Sharq”, 2005.

(2). Абдулла Қодирий. Ўтган кунлар. Тошкент, “Шарқ”, 2009.

-(3). Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Тошкент, “Ўзбекистон”, 2020, 680-бет; 672-бет; 688-бет; 608-бет; 646-бет.

(4). https://dictionary.cambridge.org

Yuldashev Doniyor Taxirovich (UrDU professori v.b., filologiya fanlari doktori),
Pulatova Muhayyo Azimboyevna (UrDU tayanch doktoranti; muhayyo_pulatova@mail.ru)

INGLIZ VA O‘ZBEK TILIDAGI ATOQLI OTLARNING TARJIMA METODLARI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada turli tizimli tillarda atoqli otlarni tarjima qilish usullari, jumladan, atoqli otlar tarjimasida adekvatlikni ta’minlash yuzasidan qilingan tadqiqotlarini o‘rganish, ingliz va o‘zbek tillaridagi atoqli otlarni bir tildan ikkinchisiga o‘girish masalalari, bu jarayondagi qiyinchiliklar va yechim bo‘lishi mumkin bo‘lgan tarjima metodlari kabi muhim jihatlariga e’tibor qaratilgan.*

Kalit so‘zlar*: onomastika, nomlar, tarjima strategiyalari, transkripsiya, kalkalash, yarim kalkalash, neologizm, toponim, antroponim.*

СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ НА АНГЛИЙСКИЙ И УЗБЕКСКИЙ ЯЗЫКИ

Аннотация. *В данной статье основное внимание уделяется важным аспектам способов перевода прилагательных в разные систематические языки, включая исследования по обеспечению адекватности перевода прилагательных, вопросам перевода прилагательных в английском и узбек-*

MUNDARIJA *** СОДЕРЖАНИЕ *** CONTENTS

FIZIKA-MATEMATIKA		
Alishev Abdumannon, Baxtiyorova Kamola	Ba'zi integro-differensial tenglamalar sistemasining asimptotik integrallash	**3**
Azimov Qaxramon, Rahimov Boyhuroz Shermuhammadovich	Sezgirlikni tahlil qilishning bir usuli haqida	**8**
Axmedov Nasriddin Baxodirovich	Elastik to'ldiruvchili silindrik qobiqlarning xususiy chastotalari	**11**
Teshaev Muhsin Xudoyberdiyevich, Ergasheva Nilufar Mansurovna	Tovush tezligidan katta bo'lmagan tezlikda harakatlanuvchi nuqtaviy manbadan hosil bo'ladigan to'lqin xususiyatlari	**16**
Usarov Begzod O'ralovich	"To'rtburchaklar" usuli va uning xossalari	**24**
Nushtayeva Ozoda Xasilovna	O'z-o'zini tozalash funksiyasiga ega bo'lgan quyosh batareyasi yuzasining ifloslanish darajasini masofadan monitoring qilish uchun qurilma	**32**
Vaisova Moxira Davlatboyevna, Salayeva Rohila Rustamovna	$\mathbb{C}^2$ fazoda α-subgarmonik funksiyaning integral xossasi	**38**
FALSAFA		
Azimov Ulug'bek Abduxalilovich	Ijtimoiylashuv jarayonida qadriyatlarning roli	**44**
Shonazarov Jamshid Shuhratovich	Davlat xizmatchilari faoliyatida ma'naviy-axloqiy mezonlarni tashkil etish muaommolari va yechimlar	**47**
Joldasbayev Oralbay Yernazarovich	Berdaq ijtimoiy-falsafasiy qarashlarida tenglik va adolat kategoriyalarining tahlili	**50**
Ahmedov Farruh Nurmuhammad o'g'li	Yangi O'zbekiston yoshlarining g'oyaviy tarbiyasi	**53**
Rustamov Ramz Rizoqulovich	Jamoatchilik fikrini sog'lomlashtirishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish yo'llari	**58**
Jamolov Davronbek Baxtiyor o'g'li	Milliy qadriyatlarni asrab-avaylashda ta'sir etuvchi omillar	**61**
Ochilov Sarvar Safayevich	Hazrat Ali shaxsining shakllanishida ijtimoiy-ma'naviy muhit	**64**
Utegenova Jamila Djolmurzayevna	Bioetika sohasini shakllantirish mexanizmlari	**68**
TILSHUNOSLIK		
Xidirova Maxfuza Amirqulovna	Yovvoyi sutemizuvchilar nomlarining lingvostatistik va tematik tahlili	**71**
Yakubov Faxriddin Jo'raqulovich	Diskurs kognitiv tahlilining kontekstual aspekti	**76**
Irisovna Sayida Abdiyeva	Miqdor ma'nosini ifodalovchi birliklarning so'z turkumlari va til tizimidagi o'rni	**78**
ADABIYOTSHUNOSLIK		
Allashev Akbarbek Anvar o'g'li	Adabiyotda konflikt va ijtimoiy o'zgarishlar o'rtasidagi aloqadorlik	**81**
Qozaqova Sayyora Sobitxon qizi	"Boburnoma" sujeti va tavsiflash prinsipi	**84**
Qarshibayeva Uljan Davirovna	Balzak asarlari qahramonlari taqdiriga ijtimoiy muhit ta'siri	**87**
Rakhimova Dilfuza Masharip qizi	Uilyam Golding asarlarini o'rganishning tamoyillari	**91**
Kenjayeva Umida, Oydinova Parizod	Adekvat topishmoqlar	**94**
JURNALISTIKA		
Egamnazarov Bobur	Jurnalistikada ixtisoslashuv va qurilish tematikasini yoritishdagi o'ziga xosliklar	**99**
Kallibekova Gulnara Palbekovna	Leksik birliklarni to'g'ri qo'llashda jurnalist mahorati	**101**

PEDAGOGIKA		
Mirzaakbarov Abdurasul Mirzaakbarovich	Talabalarni milliy kontent asosida o‘qitishning modeli	**106**
Toshpo‘latova Inobat Ulug‘bek qizi	Maktabgacha katta yoshdagi bolalar kreativ kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari	**109**
Abduraxmonava Muxayoxon Abduraximovna	Talabalarni o‘qitishda STEAM ta’limining qollanilishi	**111**
Axmedov Akmal Yusufovich	Kommunikativ kompetentlik bo‘lajak pedagog ijtimoiy va kasbiy faoliyati asosidir	**115**
Yo‘ldosheva Nazokat G‘ulomjonovna	Loyihaga asoslangan ta’lim metodining dars jarayonida qo‘llanilishi va bunda pedagogning roli	**118**
Abdullayeva Saida Malikovna	CBI yondashuvining chet tillarni o‘qitish samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	**120**
Xuramov Ilxom Panjiyevich	Bo‘lajak professional ta’lim o‘qituvchilarining interfaol metodlarni qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish	**125**
Mustafayeva Nilufar Ulashovna	Pragmatik kompetensiyani rivojlantirishda blum taksonomiyasidan foydalanishning pedagogik xususiyatlari	**129**
Davletova Ullijon Sapavoy qizi	Kurash bilan shug‘ullanuvchi talaba sportchilarning ko‘p yillik tayyorgarlik rejasi tamoyillari	**132**
Urunova Shaxlo Rafikovna	Terminologik leksikani o‘qitishda zamonaviy interaktiv yondashuvlar	**135**
Nizamova Umida Sandjarovna	Nofilologik yonalishi talabalariga chet til o‘qitishda produktiv yondashuvning ahamiyati	**137**
Juginisova Juldiz Imnixashimovna, Asanova Uldawlet Sagindikovna, Saxanova Liza Jamixatovna	Masofaviy o‘qitishni tashkil etish va boshqarish	**140**
Shadiyeva Nigora Sharipovna	Geografiya ta’lim yo‘nalishi talabalarini o‘qitish metodikasi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid tadqiqot ishlarining tahlili	**143**
Qutlimuratova Barno Xursandbekovna	Ingliz tilini chet tili sifatida o‘rganayotgan o‘zbek talabalari: korpus yordamida xatoliklar tahlili	**147**
Matniyazov Xasan Kamolovich	Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarga jismoniy mashqlarni o‘rgatish va nazorat qilish	**150**
Каландаров Сардар Ибрагимович	Свободное обучение и сотрудничество: педагогическая система Селестена Френе	**153**
Айбергенова Айнура Рустемовна	Развитие навыков письменной речи у студентов-медиков при обучении РКИ	**156**
Исраилов Джахонгирхон Джамшидхонович	Типы медицинских текстов и их применение в обучении английскому языку будущих врачей	**159**
Hodiyeva Yulduz Yunusovna	Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun SCAMPER texnologiyasidan foydalanish	**162**
Irbutaeva Nigora Dilshodovna, Makhmudova Asal Malikovna, Normamatova Maftuna Fozilovna	Studying Medical Terms by Non-Russian-Speaking Students in Russian Language Classes at Medical Universities	**165**
Xakimova Munira Xabibullayevna	Main Factors Which are Influenced on Reading Skills	**169**
Arslonbekovna Ra’no Arslonbekova	Transforming traditional teaching through ESP	**171**
ILMIY AXBOROT		
Hamrayeva Saida Ismailovna	“Ma’lumotlar intellektual tahlili” fani uchun CRISP-DM metodologiyasi	**175**
Madatov Xabibulla Axmedovich	Bazis so‘zlar bilan ishlovchi elektron tizim: lingvistik va texnologik qarashlar	**178**
Mamatqulov Rustam Ubaydullayevich	Navro‘zning paydo bo‘lish tarixi va rivojlanish bosqichlari	**181**
Maxsudova Xolisxon Ummatovna	Mashinasozlik terminologiyasining lingvistik tuzilishi va kontekstual foydalanish	**184**
Maxammadjonova Mushtariybonu Jamoliddin qizi	Ingliz va o‘zbek tillarida “motam” semantik maydonining o‘ziga xos xususiyatlari	**186**

Yuldashev Doniyor Taxirovich, Pulatova Muhayyo Azimboyevna	Ingliz va o‘zbek tilidagi atoqli otlarning tarjima metodlari	**189**
Jurayeva Iroda Axmedovna	J.K.Roulingning “Garri Potter” asaridagi antroponimlarning milliy-lisoniy xususiyatlari	**193**
Xojanov Sharapatdin Baltaniyazovich	Qoraqalpoq tilida antonimik munosabatdagi fe‘l so‘z turkumining guruhlari	**196**
Qodirova Xurshida Marselovna	Xorazm onomastlarining leksikografik faoliyati natijalari va dolzarb vazifalar	**199**
Jo‘rayeva Nilufar Sobirjon qizi	“Smile/tabassum” tushunchalarining ingliz va o‘zbek tillarida jins va yosh omillari asosida ifodalanishining lingvistik tahlili	**202**
Karimova Munisa Yaxyoyevna, Imamov Navruz Pattaqulovich	O‘zbek va ingliz tillarida fe’lning chegaralanmaganlik xususiyati va harakat tarzi qiyosiy tahlili	**205**
Dlanova Palzira Gulimbetovna	Talabalarda orfografik ko‘nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish masalalari	**208**
Ro‘zmetov Hamid Qalandarovich, Shomurotova Nigora Otabayevna	She’riy tarjimada milliy koloritning aks etishi	**211**
Каримова Ферузахон Иноятовна	Словообразование и анализ сложных слов английского и узбекского языков	**216**
Солиев Ибодуллохон Исматуллаевич	Механизмы внедрения институциональной автономии в ВУЗах узбекистана: опыт, проблемы и перспективы	**219**
Анварова Мафтунахон Дилмурод кизи	Эволюция концепта семьи в разных культурах	**221**
Саттарова Елена Анатольевна	Лингвистическое определение эвфемизмов в медицинской профессиональной речи	**224**
Qurbonbayeva Sojidabonu Muxtar kizi	Linguocultural Study of Proverbs in English and Uzbek Languages	**226**
Mirzayeva Gulnozakhon Ilkhamovna	A Comparative Analysis of Phraseological Units Depicting the Human Psyche in English and Uzbek	**229**
Polvanova Mahzuna Farxadovna	Analyzing the Grammatical Structure of Phraseologizms that Contain the Word “Money” in Both Uzbek and English	**231**
Rahmonova Gulhayo Khalilovna	The Peculiarities of Used Stylistic Devices in “The Portrait of the Artist as a Young Man” by James Joyce	**234**
Kodirova Dilrabo Shamsidinovna	Metonymic Transition of Words into Mining Terminology	**237**
Polvannazirova Sevara, Atajonova Zukhra	Navigating Linguistic and Cultural Complexities in Literary Translation: a Case Study of Utkir Hoshimov’s “Tarnov”	**241**